

VAND OG VANDVÆRK

Drikkevand er nu snart en mangelvare. I dag bliver der på landsplan gjort mange tiltag, der sigter mod mindre forbrug og mod forurening.

Går vi 100 år tilbage i tiden her i Græsted by, var de samme problemer aktuelle. Den gang fandt man, at etablering af et offentligt vandværk var løsningen.

Men før vandværket blev bygget, havde brøndene ved husene det med at løbe tør, så det kneb med at få vand nok til de forskellige gøremål og ikke mindst drikkevand.

Maler Arnold Olsen fra Esrum fortæller i sin bog - Helligkilder - fra 1929:

" Nord for Græsted by i skellet mod Vestervang findes en kilde, som hedder Nordkilde. Efter gamle folks beretninger har kilden været en lægedomskilde. Når der kom fine gæster til Græsted kro, skulle deres kaffe eller te ofte laves af vand fra Nordkilden."

Der er ingen tvivl om, at sådant kildevand har været velsmagende og rent. I hvert fald mere rent end mange brønde i byen. Her fandt man ikke sjældent uhumske ting og sager i dybet. Og mangt og meget blev med træskoene bragt ud på det løse brønddæksel.

Til højre i billedet ses en overdækket brønd ved Mårumvej 2. Ca. 1925.

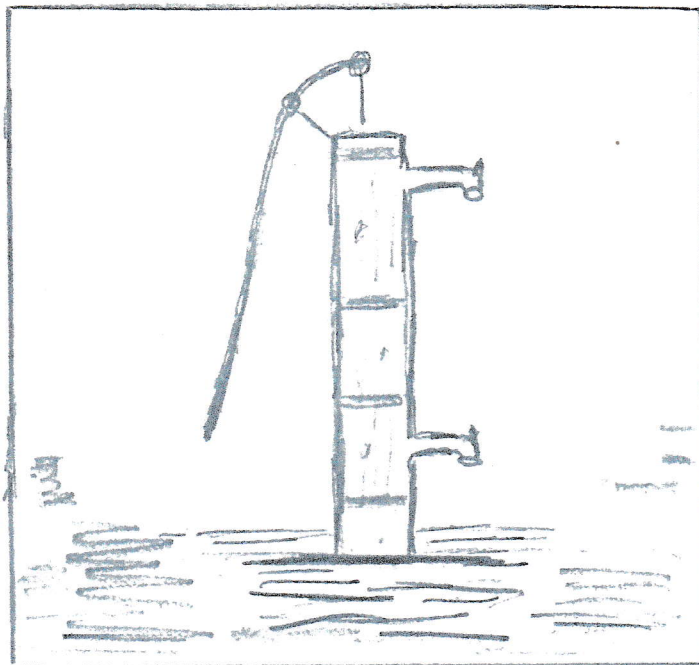
Næsten alle huse i Græsted havde egen brønd. De enkelte, der ikke havde, fik så vand fra en af de offentlige bybrønde. I Græsted kender vi med sikkerhed placeringen af tre sådanne bybrønde.

Der stod en mellem Græsted Hovedgade 4 og Græsted Hovedgade 2. I tingbogens blad under hæftelser finder vi på Græsted Hovedgade 4 følgende notat: " Ifølge Kongeligt Skøde paa Ma. Nr. 29 tinglæst 1. Juni 1880 særlig som servitutstiftende har Græsted Bys Beboere Ret til at benytte en paa Grunden værende Brønd".

En anden bybrønd stod mellem Glashuset, Græsted Hovedgade 16 og det nedrevne hus, hvor der før var modeforretning, Græsted Hovedgade 14.

Den tredie offentlige brønd er sikkert den ældste. Den stod bag kroens have på skolelodden. Da den brønd fungerede, lå der netop her en række mindre huse, der alle nedbrændte ved en bybrand. I 1754 blev en stor del af byen lagt i aske.

Disse offentlige brønde var udstyret med en pumpe af træ. Om vinteren bandt man halm om mod frosten.

En sådan pumpe ses på denne tegning. Den øverste tud blev brugt i tilfælde af ildebrand. Hvis en tønde på en vogn skulle fyldes, slog man en told i den nederste tud og bandt en rende af træ fra den øverste tud til tøndens. I det daglige brugtes kun den nederste tud. GP. 1992.

Lad os for en kort stund gå tilbage til en privat brønd ved et af byens huse.

Da trælasthandler Christian Petersen byggede sit første hus, Nørrestræde nr. 2 i sommeren 1892, var der ingen brønd på grunden. Familien hentede vand i den bybrønd, der stod ved det nuværende Glashus.

Først i 1894 blev der gravet brønd lige uden for køkkendøren. Den er beskrevet som 10 alen dyb og med dejligt vand. Christian Petersen fik også sat en pumpe ned i brønden. Men hvert forår og hver sommer løb brønden tør. I de 13 år familien boede her, måtte de ofte supplere med vand fra bybrønden.

Der er ikke noget at sige til, at byens beboere ønskede sig en mere stabil vandforsyning.

I 1903, da Græsted Borgerforening blev stiftet, tog den straks initiativ til bygning af et vandværk. Bestyrelsen med læge Oskar Larsen som formand indhentede oplysninger fra forskellige vandværker. Men det nøjedes de ikke med. Det blev til adskillige rejser rundt om på Sjælland. Der blev holdt møder. Både bestyrelsesmøder i hjemmene og borgermøder på kroen. Flere af borgermøderne sluttede ikke før et godt stykke på den anden side af midnat. Borgerforeningens bestyrelse kørte hårdt på. De arrangerede sig med vandværksingeniør Bjørn Henriksen, København, som rådgiver.

Samme efterår 1903, fik Borgerforeningen tilbud på bygning af vandværk samt pris på ledning og installering af vandhaner i husene.

Ingeniør Henriksen skulle forhandle økonomien på plads og nåede til en anlægssum på 16.000 kr. Oskar Larsen og manufakturhandler Lars Sørensen rejste straks til København og pressede prisen ned med 650 kr. og oven i fik de Skovhusledningen uden betaling.

Hjemvendt fra København fik formanden straks bemyndigelse til at forhandle med sognepræst P. A. Stricker om køb af en parcel fra præstejorden til anlæg af selve vandværket. Han gjorde et godt køb på en parcel bag Mårumvej 7.

Nu reagerer sognerådet. De ville gerne have vand ind i skolerne. Nemlig skolen på Stationsvej og skolen i Kongstedhus på Mårumvej. De gav et forskud på 250 kr.

Ved et møde på kroen i november 1903 blev Interessentselskabet Græsted Vandværk dannet. Samme aften blev vandskatten diskuteret, og man blev enige om 8 kr. pr. hane. Ved enkelte ejendomme må en afstemning til, f. eks. da det drejede sig om missionshuset på Mårumvej og ligeså med kirken. Det blev også denne aften bestemt, at medlemmerne skulle hæfte solidarisk for anlægssummen. 32 stemte for og 2 imod.

Aftenen sluttede med, at sognerådets repræsentant kunne meddele, at amtsrådet havde givet tilladelse til, at kommunen var med til at garantere for vandværkets anlægssum.

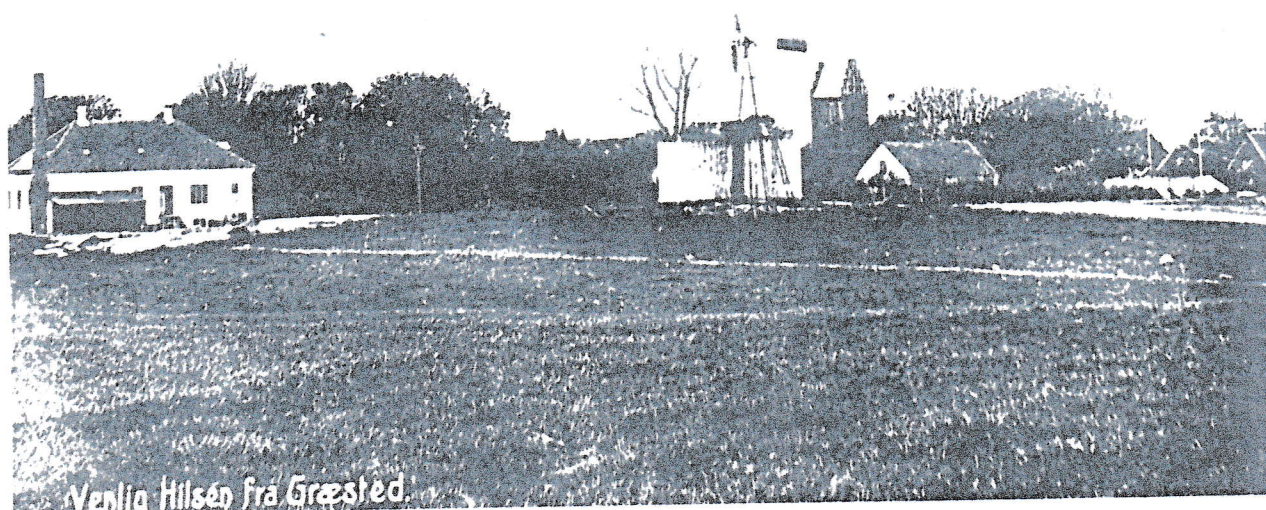
I januar måned 1904 vedtoges det at oprette et lån i Frederiksborg Amts Spare- og Lånekasse på 18.000 kr. til 4 1/2 % rente og 1 % afdrag.

I februar blev vandværkets love vedtaget og den 17. november samme år, altså 1904, holdt styrelsen for interessent-selskabet et stormfuldt møde. Manufakturhandler Lars Sørensen, Græsted Hovedgade 4, kritiserede kraftigt lånebetingelserne, og han mente, at man så vidt muligt skulle søge at opnå, at lånet blev uopsigeligt, samt en tilkendegivelse af, at lånet var amortiseret inden for 40 år. Han gjorde også opmærksom på spørgsmålet, om rørdimensionerne på Hovedgaden var de rigtige.

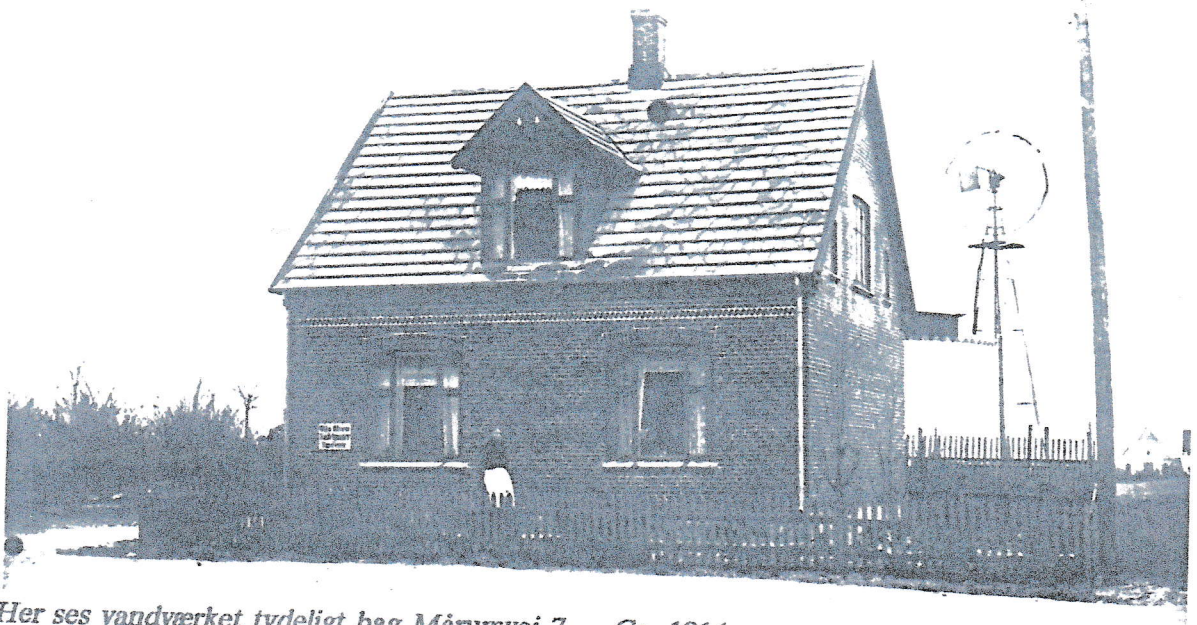
Et andet bestyrelsesmedlem, manufakturhandler Aarup, Græsted Stationsvej 1, ønskede følgende skrevet i forhandlingsprotokollen: " At Aarup beklager vandskattens ansættelse i et hele, idet han under hele forhandlingen om denne sag har hævdet, at skatten skulle lægges mere med hensyntagen til økonomisk evne og større og mindre husholdninger end sket er, og mener, at det retfærdige standpunkt endnu ikke er nået, så meget som ønskeligt."

Den 24. november 1904 samledes alle interessenterne på Græsted kro, hvor de skulle underskrive obligationen på vandværkets anlægssum. Mødet varede til over midnat.

Det viste sig senere, at Lars Sørensens kritik af rørdimensionerne på Hovedgaden var berettiget. Anlægsgartner Alfred Andreassen skriver i sin bog - Mårup og Græsted sogne - Oplevelser undervejs - " at rørene er for små og ligger ikke langt nok nede, så i de strenge vintre må vandvognen køre fra dør til dør. Det meste af rørsystemet må fornyes med større rør og graves længere ned."

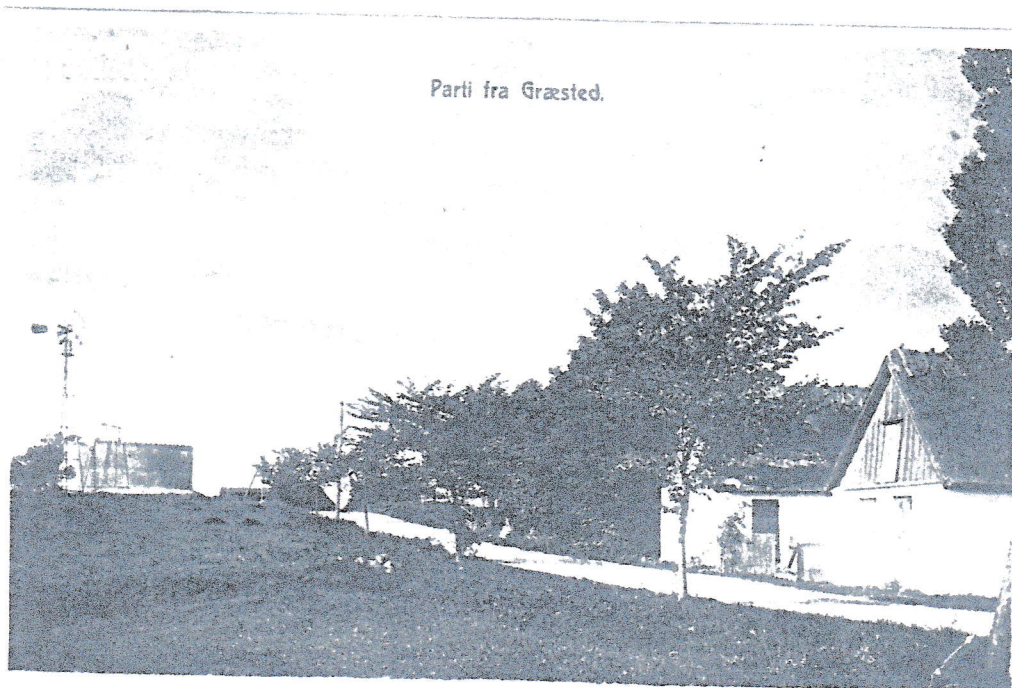

Græsteds første vandværk. Ca. 1911.

Her ses vandværket tydeligt bag Mårumvej 7. Ca. 1914.

Det sidste notat i Borgerforeningens protokol angående vandværket er fra den 25. november 1904. Her står, at Interessentselskabet Græsted Vandværk blev overtaget af Borgerforeningens bestyrelse. Samtidig forhandlede der med smed Jensen om posten som smører på vandværket for en årlig løn af 25 kr. Og endeligt blev det meddelt i notatet, at vandværket nu var ved at være klar til brug. Vi må antage, at værket startede sidst i 1904 eller først i 1905. På denne plads lå værket til 1924, hvor det blev flyttet længere ud på Skovhusvej.

Vandværket på Skovhusvej. Ca. 1926.

Formænd i Græsted Vandværk

	indvalgt	Afgår	Bestyrelse i år	Formand i år
Stiftende møde i november 1903 Første vedtægt vedtaget 15.02.04				
Jørgen Hansen		03.04.19		
Formand fra før 15.03.04 til 03.04.19			15	15
M. P. Andersen	03.04.19	23.03.23		
Formand fra 03.04.19 til 23.03.23			4	4
P. Jensen	14.06.22	25.03.30		
Formand fra 23.03.23 til 25.03.30			8	7
Olaf Nielsen	25.03.30	25.11.36		
Formand fra 25.03.30 til 25.11.36			6	6
Martin Nielsen	22.03.33	22.03.37		
Formand fra 25.11.36 til 22.03.37			4	1
Hans Mortensen	25.03.36	23.03.42		
Formand fra 22.03.37 til 23.03.42			6	5
P. Jensen				
Formand fra 23.03.42 til 26.03.47	23.03.42	26.03.47	5	5
Sigurd Petersen				
Formand fra 26.03.47 til 07.09.54	26.03.46	07.09.54	8	8
Aksel Rasmussen	14.03.50	17.04.62		
Formand fra 07.09.54 til 17.04.62			12	8
David Nielsen	07.02.61	29.03.65		
Formand fra 17.04.62 til 11.12.62	Afløser Kjeld Keldsen		4	1
1962 - Køb af grunde hhv. 2.200 og 2067 kvm. på Mårumvej 12D.				
1962 - Bygget bygning 1				
Johannes Thorup	17.04.62	13.12.78		
Formand fra 11.12.62 til 14.12.76			16	14
1972 - Bygget bygning 2				
Kaj Huulvej	24.09.73	26.03.87		
Formand fra 14.12.76 til 26.03.87	Afløser Stig Poulsen		14	11
1982 - Bygget renvandstank 3				
Flemming Herløv Pedersen	26.03.74	24.03.88		
Formand fra 26.03.87 til 24.03.88	Udvidelse med 1 person fra 5 til 6		14	1
Henning Henningsen	24.04.31	24.03.88		
Formand fra 24.03.88 til 30.03.06	Afløser Hans Nielsen	21.12.14	18	18
Steen Christensen	13.03.41	25.09.86		
Valgt som suppleant 18/3-86	Afløser Per Scharling			
Sekretær fra 26/3-87				
Formand fra 30/3-06			39	19
2006 - Bygget kontor og forfiltersal				
2012 - To-delning af vandværk				
2019 - Overdækning mellem de 2 vandværksbygninger				
2025 - Kalkbehandlingsanlæg				